

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETO REKTORĖS INAUGURACINĖ KALBA

Jūsų ekselencija Lietuvos Respublikos prezidentė Gitanai Nausėda,
Lietuvos Respublikos Seimo pirmininke Juozai Olekai,
gerbiamoji švietimo, mokslo ir sporto ministre Raminta Popoviene,
Jūsų eminencija arkivyskupe, metropolite Kęstuti Kėvalai,
ekselencijos ambasadoriai, magnificencijos rektoriai, gerbiamieji Tarybos, Senato
nariai, mielieji kolegos dėstytojai ir tyrėjai, studentai, alumnai, mūsų mecenatai,
partneriai, bičiuliai, garbieji svečiai,

tapti šio universiteto istorijos tęsiniu, jo dabarties ir ateities dalimi – tai ne tik garbės, bet ir atsakomybės akimirka. Esu nuoširdžiai dėkinga visai Vytauto Didžiojo universiteto bendruomenei, visiems čia susirinkusiems. Prisipažinsiu, jaudulio daug, nerimo – dar daugiau: kaip nenuvilti, kaip išpildyti visų lūkesčius, kaip susitarti, kad dėl bendro tikslo kartais turėsime susitaikyti su laikiniais nepatogumais. Laukia ilgas bendro darbo kelias, ne visada lengvas, su neišvengiamais kompromisais, galbūt nuoskaudomis, bet tikėjimu ir viltimi, kad tik drauge, jausdami atsakomybę, galime siekti savo vizijos įgyvendinimo.

Kiekvienas universitetas turi savo balsą, savo kvėpavimą, savas vertybes. Vytauto Didžiojo universitetas nuo pat pradžių buvo daugiau nei studijų vieta. Jis buvo ir tebėra mūsų valstybės atmintis ir jos ateities vizija, o drauge ir įsitikinimas, kad išsilavinimas nėra privilegija, o mūsų šalies išlikimo sąlyga.

Universitetas savo esme yra civilizacijos atminties ir jos atsinaujinimo vieta, nes jungia žinojimą ir vertybes, tradiciją ir transformacijas. Jis radosi visų pirma kaip tikėjimo išraiška – tikėjimo, kad žinios keičia, keičia ne tik individą, bet ir

visuomenę, ir kad tas pokytis visuomet turi būti nukreiptas geresnės žmonijos ateities link. Esu įsitikinusi, kad universiteto kaip institucijos idealas – ieškoti tiesos, saugoti žmogaus orumą, ugdyti kritišką požiūrį ir bendrąją gėrį – nėra pasenęs. Priešingai, šiandien jis tampa vieninteliu atsparos tašku, kai globali rinka, politinė suirutė ar technokratinė pažangos euforija dažnai pamiršta išsilavinimo prasmę. Šiandien geopolitinių krizių, populizmo ir karo akivaizdoje, kai demokratija ir kultūra tampa vis labiau pažeidžiamos, universitetai privalo būti ne tik mokslo ir žinių, bet ir žmogiškumo, moralės bei prasmingo veikimo saugotojais. Taigi, trys sandai: *žmogaus, transformacijos ir laiko*, tai yra veikimo konkrečiame istoriniame laike, mano nuomone, ir sudaro universiteto idėjos esmę.

Laiko matmuo čia imperatyviai teigia, kad universitetas kaskart turi savęs iš naujo klausti, kokia jo misija konkrečioje situacijoje, konkrečioje istorinėje epochoje. Tad žvelgdami į naują universiteto raidos etapą, taip pat ir į naują, bręstančią istorinę epochą – turime iš naujo atsakyti į klausimą: kokia yra universiteto esmė ir prasmė šiandien bei rytoj.

Nėra abejonių, kad šiuolaikinės visuomenės (o ir valstybės) tikisi, kad universitetai padės kurti valstybės ekonominę gerovę bei pažangą: parengs specialistus, gebančius veikti modernioje ekonomikoje, prisitaikyti prie naujų technologijų ir darbo rinkos iššūkių, taip pat reikšmingai prisidės kuriant inovacijas, suteiksiančias naujų impulsų ekonominei vertei rasti. Neabejotina, kad tai – teisėtas ir pagrįstas lūkestis, o universiteto vaidmuo kuriant šias vertes tampa svarbus.

Tačiau turime pripažinti, kad universiteto redukovimas iki profesinių įgūdžių yra trumparegiška strategija. Jeigu, pasak Vytauto Didžiojo universiteto profesoriaus Leonido Donskio,

pasiduosime moderniajai barbarybei, netrukus universitetai galutinai išsigims ir virs viso labo rinką ir politiką aptarnaujančiomis institucijomis. Rengsime ne sąmoningą pilietį, o manevringą ir dėkingą vartotoją bei statistikos vienetą. Paradoksas, kad tiesiogiai aptarnaudami juos, universitetai bus vis mažiau reikalingi aukšto lygio verslui ir politikai – juk kuo aukštesnio lygio abi šios sferos, tuo labiau joms reikia laisvės ir kūrybos.

Taigi, XXI amžiaus tikrovė ta, kad technologinė pažanga ir su ja susijusi ekonomikos transformacija, skirtingai nei ankstesnėse epochose, vyksta nebe kas šimtmečius, o kas dešimtmečius ir dar sparčiau. Tai reiškia, kad daug svarbiau ugdyti plačios imties kompetencijas, leidžiančias žmogui ne tiek naudotis tuo, kas išmokta, bet pačiam nuolat mokytis ir tobulėti, todėl mūsų misija rengti savo mokytojus ne dabarčiai, o atečiai.

Universitetas juk negali apsiriboti tik naudos bei ekonomikos dėsnių ir greitų sprendimų logika. Nuo senųjų laikų universiteto misija, kodifikuota *artes liberales*, šiuolaikybėje – *liberaliųjų studijų* principuose, pabrėžė visapusišką lavinimą, kuris

laikytas savaime vertingu. Tai ne tik paklausių, panaudojamų, monetizuojamų įgūdžių ar kompetencijų mokymas, bet ir kūrybiškos, kritinį požiūrį stiprinančios, kilnios ir empatiškos, gebančios klausytis, atsakingos asmenybės ugdymas... Individo, apmąstančio visuomenę, jos egzistencines įtampas, socialinius ir politinius pamatus, dabartį ir ateitį, ugdymą. Svarbu suvokti, kad be tokių visapusiškų studijų pamato, kurio esmė yra kūrybingumas, vaizduotė, idėjos, nebus XXI amžiaus kūrybos ekonomikos, vadinasi, ir valstybės pažangos.

Todėl šiandien stebime mūsų visuomenėje stiprėjančias poliarizacijos, antagোনizmo, nesusikalbėjimo tendencijas, o platesniame kontekste matome yrančią tarptautinių santykių struktūrą, kurioje vis mažiau pagarbos žmogaus teisėms, žmogiškajam orumui, pačiai žmogaus gyvybei. Štai kodėl Vytauto Didžiojo universitetas, tęsiantis *liberaliųjų studijų* tradiciją, vėl iš naujo ir dar kartą, tik stipriau ir garsiau, sieks sustiprinti visapusišką išsilavinimą, šiandien turintį ypatingą misiją – priminti, kad išsilavinimas nėra tik instrumentas siekti greitos sėkmės ar konkurencinio pranašumo. Norisi ir vėl pasiremti Leonido Donskio metafora, apibūdinančia universitetą ir rinką – kaip „skirtingas sociokultūrinės zonos“, nes rinkos zona – amžinasis *čia ir dabar*, tik su žvilgsniu į artimiausią ateitį; o universiteto laikas – lėtas, refleksyvus, atspindintis kanono ir naujovės įtampas, istoriją ir modernybę. Neabejoju, kad šios dvi laiko juostos, du greičiai – greitis ir lėtas – žmonijai svarbūs, tik reikia suvokti ir atskirti, kada laikas mąstyti ir kada veikti. Tikiu, kad vis dar galime siekti tokios universiteto misijos krypties – ugdyti žmogų, besistengiantį suprasti pasaulį ir savo vietą jame, gebantį matyti ryšius tarp dalykų, kuriuos kasdienybė linkusi atskirti, ir kūrybiškai spręsti sudėtingus uždavinius.

Tad, kviesdama taip suvokti ir diskutuoti universiteto misiją – kreipiuosi į jus, garbūs valstybės, universitetų ir kitų institucijų vadovai: mes visi turime dirbti kasdienį darbą, nepailstamai stiprindami pasitikėjimą tarp institucijų bei visuomenės ir stengdamiesi puoselėti susikalbėjimo bei bendro sugyvenimo galimybę. Ir dar daugiau... remiuosi Egidijaus Aleksandravičiaus, kito Vytauto Didžiojo universiteto profesoriaus teiginiu:

<...> turime išlaikyti tikėjimą didžiausiu žmogiškumo stebuklu – tai valia keistis ir pareiga džiaugtis. Be jo neįmanomas išlikimas. Be jo neįmanoma atjauta ir labai skirtingų žmonių susikalbėjimas bendram labui. Tai neleidžia išjungti šviesos tunelio gale.

Šiandien gera proga prisiminti, kad tvirtus Vytauto Didžiojo universiteto pagrindus paklojo ryžtingų ir drąsių individų sutelktas darbas, idealizmas ir tikėjimas. Tai buvo nedidelė, bet drąsi bendruomenė, tikėjusi idėjomis ir kilnių bei laisvų individų pasiryžimu veikti, tikėjusi, kad švietimas – tai Lietuvos ateitis, o jos pažanga – svarbiausias nepriklausomybės pamatas. Mūsų universiteto istorija – tai mažos, bet drąšios akademinės bendruomenės istorija. Vytauto Didžiojo universitetas tuomet buvo labiau idėja nei pastatas, labiau tikėjimas nei įvykęs faktas, labiau pažadas nei

institucija. Pažadas, kad Lietuva visada turės vietą laisvai mąstyti, ginčytis, kurti ir svajoti. Savo inauguracinėje kalboje pirmasis atkurtojo Vytauto Didžiojo universiteto rektorius gerbiamas profesorius Algirdas Avižienis nubrėžė imperatyvą:

Pirmas ir svarbiausias uždavinys yra sukurti sąlygas, kurios leidžia įgyvendinti akademinės laisvės principą.

Ir perspėjo:

Universitetų akademinės laisvės varžymas yra ryškus valstybės kultūrinio ir ekonominio atsilikimo ir demokratijos stokos simptomas.

Norisi tikėti, kad bendromis pastangomis sieksime, jog akademinė laisvė ir universitetinis išsilavinimas niekada nebūtų suprantami kaip universitetui (-ams) suteikta privilegija ar malonė. Tik suvokdami, kad laisvas universitetas yra laisvos valstybės sąlyga, galėsime išsaugoti tą kūrybos, diskusijos ir tiesos paieškos galimybę.

Mūsų universitetui išeivijos lietuviai suteikė tikėjimo demokratija, pilietine drąsa ir universitetine kultūra pamokas. Jų parama, jų indėlis, jų įsipareigojimas sukūrė pamatą, ant kurio stovime, todėl stengsiuosi, kad Vytauto Didžiojo universitetas ir toliau būtų **pasaulio lietuvių namai**, vieta, kur lietuviškumas ne užsidaro, o atsiveria, kur pasaulio lietuviai sugrįžta su savo kalba, idėjomis, savo patirtimis.

Šiandien Vytauto Didžiojo universitetas kuria pasaulinį tinklą, kuriame mokslas, inovacijos, kalba ir kultūra keliauja kartu. Kaip filologė, tikiu, kad kalbų įvairovė, kultūrų daugiasluoksniškumas yra mūsų stiprybė, mokanti išgirsti kitą, atpažinti pustonius, nebijoti skirtumų. Esame pasaulio universitetinės bendruomenės nariai, aktyviai dalyvaujantys ir siūlantys idėjas Europos aukštojo mokslo raidai. Mums, europiečiams, tenka ieškoti atsakymų į klausimus, į kuriuos niekas kitas neatsakys, jei norime išsaugoti tiesą, stiprinti demokratiją, būti stiprūs ir savarankiški. Tai nėra vien politikų, tai ir mūsų, akademinės bendruomenės, atsakomybė. Vytauto Didžiojo universitetas yra Europos universitetų aljanso „Transform4Europe“ dalis. Tai bendruomenė, kurioje mokomės veikti kaip vienis per bendrus projektus ir įvairias kultūrines iniciatyvas, skatindami pasitikėjimą, bendruomeniškumą ir žinojimą, kad Europa stipri tiek, kiek stiprios jos idėjos ir pastangos susikalbėti.

Be Europos horizonto, kiekvienas universitetas gyvybingumo semiasi iš savo vietos. Kaunas mums nėra tik geografinis taškas – tai miestas, kuris formavo ir tebeformuoja mūsų tapatybę. Kaunas – tai miestas, kuris savo istorijoje vis iš naujo įrodo, kad tikroji modernybė kyla iš kūrybos, bendruomenės pastangų, pilietiškumo, kuris geba būti globalus išlaikydamas vietos veidą, todėl jis ir šiandien yra gyvas įkvėpimo šaltinis Vytauto Didžiojo universitetui ir visai Lietuvai. Tai ir mano gimtasis miestas, kuriam esu įsipareigojusi, kurį visad norisi tobulinti, kartais kritikuoti, bet taip pat ir didžiuliais.

Todėl tikiu, kad ne tik mūsų bendruomenei, bet ir visiems Kauno universitetams svarbu dar stipriau sujungti akademiją ir miestą: per bendrus projektus ar infrastruktūrą, o svarbiausia, per bendrą viziją – kaip Kaunas gali ir turi tapti Baltijos regiono žinių, kūrybos ir tvarios gamybos centru. Vytauto Didžiojo universitetas siekia tapti tarpdisciplininė tyrimų ir idėjų erdve agrobiotechnologijų, klimato kaitos ir socialinių-humanitarinių disciplinų srityse. Bet tai ne atskirų sričių sumavimas, o bendras siekis kurti tvarų mąstymo būdą, jungiantį gamtos, technologijų ir humanistinių mokslų žinias bei meninius sprendimus.

Vytauto Didžiojo universitetas yra plačios aprėpties universitetas ne tik mokslo ir meno sričių, bet ir geografinė prasme, nes įsikūręs Kauno centre, Kauno rajone ir net Vilniuje, todėl savo akademinį miestelių vizijose turime nemažai bendradarbiavimo iniciatyvų su Lietuvos miestais ir regionais.

Miestai, universitetai, skirtingos jų bendruomenės jungiasi tam, kad kurtų tvirtesnę, atsparesnę visuomenę, gebančią veikti kartu netgi krizių metu. Šiandien šis gebėjimas tampa ypač svarbus, kai šalia mūsų vyksta karas, primenantis, kad taika ir demokratija nėra duotybė, o kasdienis darbas. Mūsų universitetas nuo pat pirmųjų karo dienų ėmėsi remti kenčiančią Ukrainą. Mūsų strateginė partnerystė su Mariupolio universitetu, Ukrainos centro įsteigimas, parama ukrainiečių mokslininkams ir studentams, bendros kultūrinės ir mokslinės iniciatyvos liudija, kad universitetas yra ir solidarumo erdvė. Ukrainos drąsa mus moko daugiau nei bet kuris vadovėlis, matome, kad kultūra gali tapti pasipriešinimo forma, o akademija – atsparumo ir solidarumo pavyzdžiais.

Viliuosi, kad Vytauto Didžiojo universitetas išliks vieta, kurioje akademinė laisvė, atsparumas, atvirumas ir atsakomybė nėra tušti šūkiai, o kasdienis darbas, kartais sunkus, bet visada prasmingas. Tikiu, kad vis dar galime kalbėtis be baimės, be išankstinių nuostatų, be uždarų durų.

Mano pareiga užtikrinti, kad kiekvienas čia jaustųsi girdimas, kad mūsų sprendimai būtų skaidrūs, o vizija aiški. Kad dėstytojai turėtų erdvės kūrybai, studentai – balsą, o visa bendruomenė – pagarbą ir pasitikėjimą.

Tikiu, kad kiekvienas iš mūsų atėjome į Vytauto Didžiojo universitetą dėl skirtingų priežasčių, bet liekame čia dėl vienos – meilės šiam Universitetui. Tai meilė be patoso, liudijanti ištikimybę ir pasireiškianti ne žodžiais, o darbu, kantrybe, kūryba – savaitgaliais, per atostogas, kartais iki paryčių...

Priimdama pareigą būti šio universiteto vadove, pažadu saugoti tą meilę – jos tylą, jos balsą, jos šviesą.

Pažadu stiprinti bendruomenę, kuri tiki savo universitetu, savo miestu, savo valstybe ir Europa, kuri tiki idėjomis. Tegul Vytauto Didžiojo universitetas lieka universitetu, kuris, būdamas savo mieste, kalba Europai ir pasauliui, bet visų pirma – kalba Žmogui.

Dar kartą dėkoju Tarybai ir Senatui, dėstytojams, visiems darbuotojams, studentams ir alumnams, mecenatams ir partneriams. Ačiū, kad kiekvieną dieną kuriate universitetą, kuris nebijo būti kitoks. Dėkoju ir savo artimiesiems bičiuliams, draugams, savo šeimai, Mamai už rūpestį, meilę ir palaikymą.

Viskas tęsiasi, ir viskas tik prasideda.

Ineta Dabašinskienė, Vytauto Didžiojo universiteto rektorė